

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

**B. Melnikas, E. Chlivickas,
T. Razauskas, V. Pipirienė**

EUROPOS SAJUNGA: PLĖTROS PROCESAI

Vadovėlis

Vilnius „Technika“ 2011

UDK 341.17(4)(075.8)

Eu39

B. Melnikas, E. Chlivickas, T. Razauskas, V. Pipirienė. Europos Sąjunga: plėtros procesai: vadovėlis. Vilnius: Technika, 2011. 276 p.

Vadovėlis skirtas Europos Sąjungos bei jos ekonomikos ir politikos studijoms. Jame siekiama atskleisti tokios tematikos studijų ir mokslinių tyrimų vaidmenį, reikšmingumą ir prioritetus, parodyti Europos Sąjungos kaip tarptautinės tarpvalstybinės organizacijos veiklos įvairiapusiškumą ir sudėtingumą, valdymo ir susiregulavimo procesų ypatumus, atskleisti socialinės ekonominės raidos Europos Sąjungoje problemas bei jų sprendimo galimybes, žinių visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo bei sklaidos perspektyvas, taip pat poreikius tobulinti viešąjį administravimą. Vadovėlis suteikia kompleksinių žinių apie Europos Sąjungą, jos plėtrą ir tolesnės raidos perspektyvas.

Vadovėlis skirtas universitetinėms vadybinio, ekonominio, inžinerinio profilio, taip pat kitoms pagrindinių ir magistro studijų programoms.

Leidinių rekomendavo VGTU Verslo vadybos fakulteto studijų komitetas

Recenzavo: prof. habil. dr. A. Marčinskas, Vilniaus universitetas
prof. habil. dr. S. Puškorius, Mykolo Romerio universitetas

VGTU leidyklos TECHNIKA
1253-S mokomosios
metodinės literatūros knyga
<http://leidykla.vgtu.lt>

ISBN 978-609-457-076-6
eISBN 978-609-457-077-3
doi:10.3846/1253-S

© Borisas Melnikas, 2011
© Eugenijus Chlivickas, 2011
© Tomas Razauskas, 2011
© Vida Pipirienė, 2011
© VGTU leidykla TECHNIKA, 2011

Turinys

Ivadas.....	5
1. Europos Sąjungos, jos raidos ir plėtros procesai: studijų samprata, aktualijos, požiūrių įvairovė	7
1.1. Europos Sąjunga, jos raida ir plėtra: mokslinių tyrimų, studijų samprata ir prioritetai	7
1.2. Europos Sąjungos erdvė: kūrimasis, raida ir plėtros procesai bei trajektorijos	14
1.3. Europos Sąjungos raidos ir plėtros perspektyvos: išvalgos ir alternatyvos	26
2. Europos Sąjunga kaip tarptautinė tarpvalstybinė organizacija ir pagrindiniai jos raidos bruožai.....	36
2.1. Apibendrinta Europos Sąjungos kaip tarptautinės tarpvalstybinės organizacijos charakteristika	36
2.2. Europos Sąjungos institucijos ir jų funkcijos	44
2.3. Europos Sąjungos teisės sistema ir sprendimų priėmimo procesas	51
2.4. Europos Sąjungos bendroji rinka ir jos teisinis reguliavimas	56
2.5. Europos Sąjungos biudžetas, ekonominė ir monetarinė politika	69
2.6. Europos Sąjungos pagalba šalims kandidatėms ir struktūrinė parama šalims narėms	75
3. Ekonomikos modernizavimas Europos Sąjungoje: iššūkiai ir tarptautinio verslo plėtros perspektyva	79
3.1. Šiuolaikinės ekonomikos modernizavimas, jo samprata ir prioritetai	79
3.2. Ekonomikos modernizavimo perspektyvos globalizacijos, žinių visuomenės kūrimosi ir darnios plėtros siekių įgyvendinimo sąlygomis	87
3.3. Verslo internacionalizavimas ir tarptautinio verslo plėtra ekonomikos modernizavimo kontekste	116
4. Žinių visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimas Europos Sąjungoje	138
4.1. Žinių visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimas Europos Sąjungoje: šiuolaikinės tendencijos ir strateginiai sprendimai	138

4.2. Perspektyvios veiklos kryptys aktyvinant inovacijas bei kuriant žinių visuomenę ir žinių ekonomiką Europos Sąjungoje	199
5. Viešojo administravimo tobulinimas Europos Sąjungoje	233
5.1. Viešasis administravimas ir jo pokyčių Europos Sąjungoje tendencijos	233
5.2. Viešojo administravimo institucijų žmogiškųjų išteklių potencialo Europos Sąjungoje tobulinimas	240
6. Kultūrų įvairovė ir tarpasmeninės komunikacijos Europos Sąjungos šalyse	253
6.1. Tarpasmeninių komunikacijų aktyvinimas kaip prielaida plėtoti bendrą Europos Sąjungos kultūros erdvę	253
6.2. Kultūrų ir tradicijų įvairovė Europos Sąjungos šalyse	258
Baigiamosios pastabos	269
Literatūra	272

Įvadas

Šiuolaikinės visuomenės gyvenimą ir jos pažangą atspindi ir netgi lemia Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesai. Akivaizdu, kad svarbiausi pokyčiai, pasireiškiantys įvairiose šiuolaikinės visuomenės gyvenimo srityse, yra vienaip ar kitaip susiję su Europoje vykstančia integracija, su didėjančia Europos Sąjungos įtaka, su Europos Sąjungos šalyse įgyvendinamomis reformomis ir su pačios Europos Sąjungos plėtra.

Išskirtinis Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesų požymis – ryški orientacija į visuomenės modernizavimą, į humanistinių ir demokratinių vertybių įtvirtinimą, nenutrūkstamą jų sklaidą, į visų visuomenės narių ekonominės gerovės, socialinio komforto ir saugumo užtikrinimą.

Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesai traktuotini kaip esminiai socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos veiksniai, nulemiantys pačios Europos Sąjungos ir kitų šalių visuomenės ateitį bei tolesnės raidos perspektyvas.

Europos Sąjungos bei jos raidos ir plėtros procesų vaidmens ir reikšmingumo suvokimas leidžia teigti, kad Europos Sąjungos, jos ekonomikai ir politikai, jos raidos ir plėtros problemoms skirtos studijos ir moksliniai tyrimai – svarbi grandis šiuolaikinėje vadybos, ekonomikos, inžinerijos ir kitų sričių specialistų ugdymo sistemoje. Šią aplinkybę lemia sparčiai didėjantis Europos Sąjungos, jos ekonomikos ir technologinio potencialo vaidmuo šiuolaikiniame pasaulyje, jos politinė įtaka ir poveikis šiuolaikinės visuomenės gyvenimui, ekonominei, socialinei, politinei raidai bei mokslo ir technologijų pažangai.

Šiame vadovėlyje atskleidžiamas Europos Sąjungos bei jos ekonomikai ir politikai skirtų studijų ir mokslinių tyrimų vaidmuo, reikšmingumas ir prioritetai, siekta parodyti Europos Sąjungos kaip tarptautinės tarpvalstybinės organizacijos veiklos įvairiapusiškumą ir sudėtingumą, valdymo ir susireguliovimo procesų ypatumus, atskleisti socialinės ekonominės raidos Europos Sąjungoje problemas, jų sprendimo galimybes, žinių visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo bei sklaidos perspektyvas, poreikius tobulinti viešąjį administravimą. Savaime suprantama, ši medžiaga yra gana fragmentiška, ji apima tik dalį tos tematikos ir problematikos, kurią šiuolaikiniai specialistai turėtų būti pažinę ir išnagrinęję. Šiuolaikiniai požiūriai į Europos Sąjungą, jos raidą ir plėtrą, ekonomiką ir politiką dėstomi daugybėje mokslinių publikacijų, vadovėlių ir mokomojoje literatūroje. Šie požiūriai labai įvairūs, itin plati yra jų apimama tematika ir problematika, todėl tikėtis kompaktiškai ir konspektyviai atspindėti šių požiūrių visumą sutrumpintu ir viename leidinyje pateikiamos medžiagos pavidalu būtų ir naivu, ir klaidinga.

Akivaizdu, kad šiuolaikinių įvairių sričių specialistų žinios apie Europos Sąjungą, jos ekonomiką ir politiką, raidą ir plėtrą turėtų būti *kompleksinės*. Tai reiškia, kad atitinkamose studijose turi būti orientuojamasi į kompleksinį daugelyje teorinių,

praktinių ir informacinių šaltinių skelbiamos medžiagos įsisavinimą, į siekimą įgyti žinių, išugdyti įgūdžių, reikalingų Europos Sąjungai charakteringiems reiškiniams nagrinėti bei kryptingai pritaikyti praktinėje veikloje daugialypę informaciją apie Europos Sąjungą, jos raidą ir plėtrą.

Pažymėtina, kad pateikiamame leidinyje išryškinti svarbiausi dalykai, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama siekiant įgyti pagrindinių žinių apie Europos Sąjungą, jos ekonomiką ir politiką, raidą ir plėtrą, todėl galima teigti, jog susipažinimas su knygoje pateikta informacija, papildančia daugelį kitų Europos Sąjungai skirtų studijų ir mokomosios literatūros šaltinių, yra tam tikra prielaida siekti šiuolaikiškų žinių ir kompetencijų įvairiose Europos Sąjungos raidos ir plėtros, ekonomikos ir politikos tematikos ir problematikos srityse.

Leidinyi skirtas vadybinio, ekonominio, inžinerinio profilio, taip pat ir kitų pagrindinių bei magistro studijų programų studentams. Knyga parengta Vilniaus Gedimino technikos universiteto Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedroje. Prof. habil. dr. B. Melnikas parengė pratarinę, 1-ąją, 3-iąją ir 4-ąją dalis, baigiamąsias pastabas, prof. dr. Eugenijus Chlivickas – 5-ąją dalį, lekt. Tomas Razauskas – 2-ąją dalį, lekt. Vida Pipirienė – 6-ąją dalį. Leidinio mokslinis redaktorius – prof. habil. dr. Borisas Melnikas.

Autoriai nuoširdžiai dėkoja leidinio recenzentams už vertingus patarimus, į kuriuos buvo atsižvelgta rengiant medžiagą leidybai. Autoriai taip pat dėkoja katedros kolegei Laimai Švedienei už paramą rengiant rankraštį leidybai.